

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**Український мовно-літературний факультет імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка
Кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов
імені професора Михайла Гетманця**

Аргументи сучасної філології: історична та індивідуальна пам'ять

**Матеріали
IV Міжнародної наукової конференції
(18-19 квітня 2024 року)
Харків – 2024**

Маленко О. О. КОЛЕКТИВНА ПАМ'ЯТЬ І НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД У ФОРМУВАННІ ПАТРІОТИЗМУ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ КОМЕНТАР	245
Матвєєва О. О. НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРІЯ, УКРАЇНСЬКІ СОЦІАЛЬНІ ТИПИ ТА ЕТНОГРАФІЧНІ РЕГІОНИ У ВИМІРАХ НАРИСОВОГО ЗОБРАЖЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ПАНАСА МИРНОГО).....	252
Матусяк Г. І. БІБЛІЙНІ СЦЕНАРІЇ У ЗБІРЦІ МАКСИМА КРИВЦОВА «ВІРШІ З БІЙНИЦІ».....	257
Мохаммад М. Н. ЕКОЛОГІЧНА ТРАГЕДІЯ В РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ЯВОРІВСЬКОГО «МАРІЯ З ПОЛИНОМ НАПРИКІНЦІ СТОЛІТТЯ»	262
Некрилова О. Л. ФОРМУВАННЯ СМИСЛОВОЇ СТРУКТУРИ КОНЦЕПТУ МИР (укр.) – REASE (англ.) І ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇЇ У КОЛЕКТИВНІЙ ПАМ'ЯТІ	268
Нестеренко Н. П. АВТОРСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ІСТОРІЇ В РОМАНІСТИЦІ П. ЗАГРЕБЕЛЬНОГО В КОНТЕКСТІ «НОВОГО ІСТОРИЗМУ».....	273
Оніщенко Н. А., Баша О. В. ЕПТОНІМИ БРИТАНСЬКИХ АВТОРІВ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ ЯК ПРИКЛАД «ТРАНСФЕРУ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ».....	278
Павлушенко О. А. КОНЦЕПТ КОЗАК В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ	283
Піддубна Н. В. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ПАМ'ЯТЬ» У СУЧАСНІЙ ВОЄННІЙ ПОЕЗІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ПАВЛА ВИШЕБАБИ ТА МАКСИМА КРИВЦОВА).....	288
Потніцева Т. М. НЕ ЗОВСІМ УТОПІЧНІ ПОГЛЯДИ З МИНУЛОГО (Г.ВЕЛЛІС ПРО МИР ТА ВІЙНУ).....	295
Protsenko Igor FUNCIONES DE LOS PARAGUAYISMOS EN LA NOVELA DE JUAN MANUEL MARCOS «EL INVIERNO DE GUNTER».....	300
Разуменко І. В. ПСИХОЛОГІЗМ І РЕКУРСІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ФАНТАСТИКИ НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДЕНІЕЛА КІЗА «КВІТИ ДЛЯ ЕЛДЖЕРНОНА».....	307
Ryzhchenko O. S. PATRIOTIC EDUCATION AS A NECESSARY COMPONENT OF UPBRINGING ON EVERY LEVEL OF EDUCATION.....	312
Рогожа А. О. ВІДСУТНІСТЬ ПРАВ ТА СВОБОД ЖІНКИ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ М. М. КАЗЕМІ «ЖАХЛИВИЙ ТЕГЕРАН»)	317

ПСИХОЛОГІЗМ І РЕКУРСІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ФАНТАСТИКИ НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДЕНІЕЛА КІЗА «КВІТИ ДЛЯ ЕЛДЖЕРНОНА»

Разуменко І.В. (Харків, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-3221-4340>
<https://doi.org/10.5281/zenodo.11107601>

ABSTRACT. Today, literary studies are characterized as interdisciplinary in the methodology and analysis of research in this field. Of course, a priori significant is the axiological dimension of literary methodology. Research in all areas of human sciences is now aimed at finding and consolidating the potential of scientific and practical intelligence with elements of artificial intelligence technologies. Historically and mentally determined, axiological direction of literary studies in Ukraine increases the importance of the problem stated in the topic of this publication. The purpose of this work is to draw the attention of philologists and scientific-pedagogical staff that provide educational programs in Ukrainian universities to the problem of psychologism and the synthesis of complex types of thinking in the implementation of the axiological basis of literary methodology using the example of Daniel Keyes' work *Flowers for Algernon* (1966). In this work, the author used elements and algorithmic approaches inherent in recursion in such a way that the narrative of the main character of the work, Charlie, came to the fore, the disclosure of various forms of personal identity was carried out through language constructs from the main character's diary. The recursive unfolding of life in the novel makes it possible to reveal emotional, moral, motivational, axiological concepts of effective socialization of the modern reader through literary techniques.

KEYWORDS: psychologism, science fiction novel, interdisciplinarity, controversial challenges, heuristic reflection, recursion, stream of consciousness.

Сьогодення літературознавства позначається міждисциплінарним в методології і аналітиці досліджень у цій царині. Безумовно, апріорно значущим є аксіологічний вимір літературознавчої методології, коли у виборі методів дослідження в науці про літературу теоретичне осмислення евристичних потенцій, логіки забезпечення ефективності і результативності літературознавчих розвідок відбувається акцентуація уваги на пошук відповідей на контраверсійні виклики відносин в системі «людина – людина». Дослідження в усіх сферах людинознавчих наук зараз спрямовані на пошук і консолідацію потенціалу наукових, науково-практичних розвідок з елементами технологій штучного інтелекту, що зараз надзвичайно прогресують в усіх напрямках і видах суспільно-правових відносин. До цього часу, на превеликий жаль, не вдається вирішити проблемні питання конфліктів і втрати рівня порозуміння, щоб уникнути активізації збройних конфліктів, поширення воєн у різних куточках планети. Історично і ментально обумовлене аксіологічне спрямування літературознавства в Україні посилює значущість проблеми, заявленої у темі цієї публікації. Ця наукова розвідка ґрунтується на результатах і висновках досліджень літературного психологізму: Дж. Джойс, Д. Річардсон, Л. Козубенко, Н. Коломієць, Н. Яременко та інші.

Метою цієї публікації визначено привернення уваги науковців-філологів і науково-педагогічних працівників груп забезпечення освітніх програм в українських університетах до проблеми психологізму і синтезу складних типів мислення в реалізації аксіологічного базису літературознавчої методології на прикладі твору Деніела Кіза «Квіти для Елджернона» (1966). Завдяки цьому твору автор 10 книжок здобув популярність. Спочатку світ побачив короткий синопсис «Мозковий штурм», що згодом розвинувся в коротку повість під назвою «Квіти для Елджернона» (1959). Потім Деніел Кіз розширив цей твір до роману і став єдиним автором, який отримав дві найпрестижніші в англomовній науковій фантастиці нагороди (Премія Г'юґо та Премія Неб'юла) за два твори з однією назвою.

Деніел Кіз – письменник-фантаст, твори якого відзначаються глибинним психологізмом і орієнтуванням на проблеми морального імперативу різних форм ідентичності особистості. Письменник мав українські корені (*Запорізька обласна бібліотека, 2022*). Зазначимо тут, що психологізм англійської прози традиційно передбачає аналіз наративної структури твору через прийом так званого плину свідомості. Автор у творі «Квіти для Елджернона» застосував елементи і алгоритмічні підходи, притаманні рекурсії таким чином, що наратив від головного героя твору Чарлі вийшов на перший план, розкриття різних форм ідентичності особистості здійснено через мовні конструкти з щоденника головного героя (Кіз, 2019). Наповнення моральним змістом усталених суспільних і особистісних стереотипів робить цей науково-фантастичний роман Кіза поза часом, трендовим і в умовах глобалістичних тенденцій.

Щоденник божевільного чи людини зі «своєрідною» психікою не є новим прийомом в літературі, але у Кіза це набуває нового забарвлення. У романі йдеться про експерименти, які ґрунтуються на штучному поліпшенні інтелектуальних можливостей у розумово-відсталого хлопця та мишеняти. Ідея ж твору набагато глибша, ніж може здатися спочатку. Це книга про людяність, що вимірюється не інтелектуальним коефіцієнтом, а добротою; соціалізацію; прагнення бути потрібним та значущим; про негативне відношення до осіб із вродженими вадами, їх лікування та адаптацію; невміння соціуму ставитися до них спокійно; напругу між інтелектом і емоціями; сталість минулого в сьогоденні; геніальність та крихкість людського життя. Це книга про любов, про те, як думки, емоції і знання впливають на нас і на світ навколо нас. Яку ціну ми маємо платити за свої бажання? Чи варті вони того? І що насправді робить нас людьми?

Кіз у романі «Квіти для Елджернона» літературний прийом «потік свідомості» застосував в єдності з елементами евристичної рефлексії сюжетної лінії героя Елджернона. У такий спосіб письменникові-фантасту вдалося досягти певної синергії, коли моральні категорії формують змістове наповнення суб'єктної, соціальної, професійної, статевої, особистісної ідентифікації особистості. Власне безпосередньо моральні категорії Кіз виписав у творі

рекурсивно. Тобто автор показує можливість досягнення функціонального значення морального імперативу і тоді, коли цей імператив розділено на логічно послідовні чи структуровані елементи. У такий спосіб авторові вдалося вербалізувати евристику фантастичного твору, спонукати читача до інтуїтивного осмислення причинно-наслідкових зв'язків процесів ідентифікації особистості головного героя. Рекурсивне розгортання життя, за справедливим міркуванням К. Райхерта, дає змогу через літературні прийоми виявити емоційні, моральні, мотиваційні, аксіологічні концепти ефективної соціалізації сучасного читача (Raikhert, 2021).

Тонке, деталізоване вивчення і зображення внутрішнього світу героя в романі має значний потенціал використання цього твору під час самоаналізу соціалізації, абілітації сучасного здобувача освіти через призму соціальної зрілості, творення системи особистісно вартісних мотивів моральної діяльності і ефективної соціалізації (Omel`chuk, 2023).

Цей твір довгий час був у переліку книг для обов'язкового прочитання для старших підлітків у США. Відзнака кількома преміями, використання Д. Кізом аналогії з героєм Чарлі під час написання своєї автобіографії дало змогу визнати цей роман поза часом і модою. Він цікавий читачам різного віку, і прийоми наукової евристики, використані письменником у роботі, спонукають до міркувань і рекурсивного мислення. Твір «Квіти для Елджернона» містить, на наш погляд, потужні евристичні потенції не лише під час вивчення літератури. Значні можливості для аналізу містяться в стилістиці і застосуванні прийомів рекурсії мовних конструктів, відображенні рівня і форми ідентифікації через мову, осмисленні ролі рекурсивного мислення і ризиків, які виникають внаслідок поширення широкого застосування штучного інтелекту в медійному просторі, освітньому процесі тощо.

REFERENCES

Kiz, D. (2022). *Do 95-richchya vid dnya narodzhennya amery`kans`kogo prozayika, filologa* [To the 95th anniversary of the birth of the American novelist, philologist]. Zaporiz`ka oblasna biblioteka dlya yunactva [Zaporizhzhia regional

library for youth]. Available at: <https://younglibzp.com.ua/deniel-kiz-do-95-richchya-vid-dnya-narodzhennya-amerikanskogo-proza%D1%97ka-filologa/>

Kiz, D. (2019). *Kvity` dlya Eldzhernona* [Flowers for Algernon]. Kharkiv : Klub Simejnogo Dozvillya.

Omel`chuk, O. (2023). Social`na zrilist` v rekursy`vnij pry`zmi zhy`ttya [Social maturity in the recursive prism of life]. *Psy`xologichni perspekty`vy`*, 41, pp. 146–161. DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2023-41-ome>

Raikhert, K. V. (2021). Heuristics as a cognitive function. *Δοξα/DOKSA : zbirny`k naukovy`x pracz` z filosofiyi ta filologiyi*, Issue 1(35). Available at: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/32232>